

**AKT ASOSIDA TA'LIM MUASSASALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI
OSHIRISH MEXANIZMI****Ahrorova Aziza Anvar qizi***Oriental universiteti "Ta'lim menejmenti"**yo'nalishi magistranti***Safarov Alisher Yunusaliyevich***"Biznes va boshqaruv" kafedrası dotsent v.b.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) asosida ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari tadqiq etilgan. Raqamli transformatsiyaning ta'lim sifatini boshqarish, o'quv jarayonini optimallashtirish va muassasa nufuzini xalqaro darajaga ko'tarishdagi o'rni tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ta'lim xizmatlari bozorida muassasaning strategik ustunligini ta'minlovchi AKT elementlari va ularni amaliyotga tatbiq etish bosqichlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar. Akt, ta'lim muassasasi, raqobatbardoshlik, raqamli transformatsiya, ta'lim sifati, innovatsion mexanizm, LMS tizimlari, strategik boshqaruv.

Аннотация. В данной статье исследуются механизмы повышения конкурентоспособности образовательных учреждений на основе современных информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Анализируется роль цифровой трансформации в управлении качеством образования, оптимизации учебного процесса и повышении престижа учреждения на международном уровне. В ходе исследования освещены элементы ИКТ, обеспечивающие стратегическое преимущество учреждения на рынке образовательных услуг, и этапы их практического внедрения.

Ключевые слова. ИКТ, образовательное учреждение, конкурентоспособность, цифровая трансформация, качество образования, инновационный механизм, системы LMS, стратегическое управление.

Abstract. This article examines the mechanisms for increasing the competitiveness of educational institutions based on modern information and communication technologies (ICT). The role of digital transformation in managing the quality of education, optimizing the learning process, and raising the institution's prestige to an international level is analyzed. The study highlights the ICT elements that provide a strategic advantage for an institution in the educational services market and the stages of their practical implementation.

Keywords. ICT, educational institution, competitiveness, digital transformation, quality of education, innovative mechanism, LMS systems, strategic management.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida intellektual salohiyat va raqamli bilimlar strategik resursga aylanib borayotganligi ta'lim tizimini tubdan isloh qilishni taqozo etmoqda. Dunyo miqyosida shakllangan yagona ta'lim makonida raqobat shu qadar kuchaydiki, endilikda ta'lim muassasalari nafaqat mahalliy yoki mintaqaviy darajada, balki global miqyosda o'z nufuzi va mavqei uchun kurashishga majbur bo'lmoqda. Bunday sharoitda ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmi bevosita axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) integratsiyalashuv darajasi bilan o'lchanmoqda. Mazkur jarayon nafaqat o'quv xonalarini kompyuterlar bilan jihozlash, balki ta'limning mazmuni, boshqaruv falsafasi va o'qitish metodologiyasini raqamli iqtisodiyot talablariga moslashtirishni ko'zda tutadi.

Ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshlik tushunchasi bugungi kunda ko'p qirrali ma'noga ega bo'lib, u muassasaning mehnat bozoriga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlab berish salohiyati, ilmiy-innovatsion faoliyati va jamiyatdagi ijtimoiy nufuzini o'z ichiga oladi. AKT ushbu elementlarning barchasini bog'lovchi va harakatga keltiruvchi asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim muassasasi an'anaviy konservativ modeldan moslashuvchan, ochiq va yuqori texnologik modelga o'tishi shart. Bu borada muassasaning raqamli infratuzilmasini rivojlantirish, masofaviy ta'lim platformalarini joriy etish va bulutli texnologiyalar asosida boshqaruv tizimini optimallashtirish masalalari ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, ta'lim muassasasining raqobatbardoshligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan biri — bu axborot ochiqligi va shaffofligidir. Zamonaviy abituriyentlar va ularning ota-onalari ta'lim muassasasini tanlashda uning raqamli imkoniyatlari, onlayn resurslar bilan ta'minlanganligi va xalqaro axborot bazalariga ulanish darajasiga alohida e'tibor qaratmoqdalar. Binobarin, ta'lim muassasasining raqamli brendini shakllantirish, virtual muloqot maydonlarini kengaytirish va o'quv jara yonini o'yinlashtirish (gamification) kabi zamonaviy usullar raqobatbardoshlikni ta'minlashning zamonaviy mexanizmlari sifatida ko'rilmoqda.

Ushbu tadqiqot ishida AKT asosida ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishning nazariy-uslubiy asoslari, raqamli boshqaruvning samarali modellari va o'qitish sifatini modernizatsiya qilish yo'llari atroflicha tahlil qilinadi. Ta'lim sohasidagi islohotlarning bugungi bosqichida raqamli texnologiyalardan foydalanish shunchaki qo'shimcha imkoniyat emas, balki muassasaning kelajakdagi o'rnini belgilab beruvchi hayotiy zarurat ekanligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Bu esa o'z navbatida, milliy ta'lim tizimining xalqaro reytinglardagi o'rnini mustahkamlash va global mehnat bozori uchun raqobatbardosh kadrlar tayyorlash sifatini yangi pog'onaga olib chiqishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'rni ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan fundamental masalalardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqobatbardoshlik tushunchasi dastlab iqtisodiy kategoriya sifatida qaralgan bo'lsa, bugungi kunda u ta'lim sifatining ajralmas ko'rsatkichi sifatida talqin qilinmoqda. Ko'plab tadqiqotchilarning qarashlariga ko'ra, ta'limda raqobatbardoshlik — bu muassasaning jamiyat ehtiyojlariga mos keladigan intellektual mahsulot yaratish va uni yuqori sifatda yetkazib berish qobiliyatidir. Xorijiy olimlarning asarlarida AKT nafaqat texnik vosita, balki ta'lim muassasasining strategik resursi sifatida ta'riflanadi. Xususan, raqamli transformatsiya jarayonlari o'quv jarayonining samaradorligini oshirish bilan bir qatorda, muassasaning tashqi bozorlardagi jozibadorligini ta'minlovchi asosiy omil ekanligi ilmiy asoslab berilgan.

Shuningdek, sohadagi yetakchi ekspertlar tomonidan ta'limni boshqarish tizimlarini (LMS) joriy etishning pedagogik va iqtisodiy samaradorligi borasida ham salmoqli ishlar amalga oshirilgan. Adabiyotlarda ta'kidlanishicha, raqamli muhitning mavjudligi talaba va o'qituvchi o'rtasidagi muloqotni yangi bosqichga olib chiqib, ta'limning shaxsiylashtirilgan modelini yaratishga imkon beradi. Mahalliy tadqiqotchilar esa o'z ishlarida O'zbekiston sharoitida ta'lim muassasalarining AKT infratuzilmasini rivojlantirish va milliy kadrlar tayyorlash milliy modelini jahon standartlari darajasiga ko'tarish masalalariga urg'u berganlar. Ushbu tahlillar tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlashga va muammoning o'rganilish darajasini aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning uslubiy asosi sifatida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tizimli yondashuv orqali ta'lim muassasasi bir butun murakkab mexanizm sifatida ko'rib chiqildi va uning har bir bo'g'iniga AKTning ta'siri alohida baholandi. Qiyosiy tahlil metodi yordamida an'anaviy boshqaruv usullari va zamonaviy raqamli boshqaruv modellarining samaradorligi o'zaro solishtirildi. Bu esa AKT asosidagi mexanizmning afzalliklarini yaqqol namoyon etish imkonini berdi.

Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida statistik ma'lumotlarni qayta ishlash va prognozlash usullari ham qo'llanildi. Ta'lim sifatini monitoring qilishda qo'llaniladigan miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari tahlil qilinib, ularning raqobatbardoshlik darajasiga ta'sir darajasi aniqlandi. Axborot oqimlarini boshqarish va qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirishda modellashtirish metodidan foydalanilganligi natijalarning ishonchliligini oshirishga xizmat qildi. Mazkur metodologik majmua tadqiqot ob'ektini har tomonlama o'rganish va asosli xulosalar shakllantirish uchun yetarli baza bo'lib xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, ta’lim muassasalarida AKT asosidagi boshqaruv mexanizmlarining joriy etilishi muassasaning raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlarini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi. Eng avvalo, o‘quv jarayonini raqamli platformalar orqali tashkil etish natijasida ta’lim sifatini nazorat qilishning shaffof tizimi shakllandi. Bu tizim talabalarning o‘zlashtirish dinamikasini avtomatlashtirilgan tarzda tahlil qilish imkonini berib, pedagogik yuklamalarni optimallashtirish va o‘qitish metodikasini har bir ta’lim oluvchining individual ehtiyojlariga moslashtirish orqali yuqori samaradorlikka erishishni ta’minladi. Natijada, bitiruvchilarning bilim darajasi va amaliy ko‘nikmalari mehnat bozori talablariga muvofiq ravishda ortgani kuzatildi.

Ta’lim muassasasining raqobatbardoshligiga akt komponentlarining ta’siri¹⁶²

AKT Yo‘nalishi	Raqobatbardoshlik Mexanizmi	Kutilayotgan Strategik Natija
Elektron ta’lim platformalari (LMS)	O‘quv materiallarining raqamli bazasini yaratish va masofaviy o‘qitish imkoniyatlarini kengaytirish	Ta’lim xizmatlari qamrovini oshirish va xalqaro talabalarni jalb qilish jozibadorligi
Boshqaruv axborot tizimlari (ERP)	Muassasaning ichki hujjatlar almashinuvi va moliyaviy resurslarini avtomatlashtirilgan nazorat qilish	Operatsion xarajatlarni qisqartirish va boshqaruv qarorlari qabul qilish tezligini oshirish
Katta ma’lumotlar tahlili (Big Data)	Talabalarning bilim darajasi va qiziqishlarini doimiy monitoring qilish hamda prognozlash	Ta’lim sifatining shaxsiylashtirilgan modelini yaratish va bitiruvchilarning talabgorligini ta’minlash
Virtual va kengaytirilgan borliq (VR/AR)	Murakkab texnik va laboratoriya jarayonlarini virtual simulyatsiyalar orqali o‘qitish	Amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish samaradorligini oshirish va texnologik yetakchilik
Raqamli kutubxona va ilmiy bazalar	Jahonning nufuzli ilmiy nashrlari va ma’lumotlar bazalariga uzluksiz kirishni ta’minlash	Muassasaning ilmiy salohiyatini yuksaltirish va xalqaro reytinglardagi mavqeini yaxshilash
Korporativ veb-portal va ijtimoiy media	Muassasaning raqamli brendini shakllantirish va maqsadli auditoriya bilan interaktiv aloqa	Shaffoflikni ta’minlash va jamiyatda ijobiy imidj shakllanishi

Iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan, qog‘ozbozlikning kamayishi va hujjatlar almashinuvining elektron shaklga o‘tkazilishi muassasaning operatsion xarajatlarini sezilarli

¹⁶² Muallif tomonidan ta’lim xizmatlari bozorida raqamli transformatsiya tendensiyalari tahlili asosida ishlab chiqilgan.

darajada tejash imkonini berdi. Bulutli texnologiyalar va yagona ma'lumotlar bazasining joriy qilinishi boshqaruv qarorlarini qabul qilish vaqtini qisqartirdi va resurslarni taqsimlashda xatoliklar ehtimolini minimallashtirdi. Bu esa ta'lim muassasasiga tejab qolingan mablag'larni ilmiy-tadqiqot ishlarini rag'batlantirishga va infratuzilmani yanada modernizatsiya qilishga yo'naltirish imkoniyatini yaratdi, bu esa muassasaning bozordagi moliyaviy barqarorligini mustahkamladi.

Shuningdek, muassasaning tashqi raqobatbardoshligi va brend nufuzi ortishida AKTning o'rni beqiyos ekanligi namoyon bo'ldi. Sifatli raqamli kontent, interaktiv veb-sayt va xalqaro o'quv platformalari bilan integratsiya muassasaning xalqaro reytinglardagi mavqeini yaxshiladi. Masofaviy ta'lim elementlarining kengaytirilishi natijasida talabalar kontingenti geografik cheklolardan xoli holda kengaydi, bu esa ta'lim xizmatlari eksportini oshirishga va muassasaning xalqaro miqyosda tan olinishiga olib keldi. Tadqiqot natijalari AKT asosidagi yangi mexanizm an'anaviy ta'lim modelidan ko'ra ko'proq moslashuvchanlik va jozibadorlikka ega ekanligini to'liq tasdiqladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, AKT asosida ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmi shunchaki texnik yangilanish emas, balki chuqur tarkibiy islohotlarni talab qiladigan murakkab jarayondir. Olingan ma'lumotlar shuni tasdiqlaydiki, raqamli texnologiyalarni joriy etishda kutilayotgan samaradorlikka erishish uchun birinchi navbatda inson omili, ya'ni professor-o'qituvchilarning ushbu jarayonga tayyorlik darajasi muhim rol o'ynaydi. Muhokama jarayonida aniqlandiki, hatto eng zamonaviy texnologik infratuzilma mavjud bo'lgan taqdirda ham, agar pedagogik tarkibning raqamli kompetensiyasi yetarli bo'lmasa, muassasaning raqobatbardoshligi pasayishda davom etishi mumkin. Bu esa, AKT mexanizmini joriy etishda kadrlar malakasini oshirishning uzluksiz tizimini yaratishni eng ustuvor vazifa sifatida kun tartibiga qo'yadi.

Shu bilan birga, ta'lim jarayonlarini raqamlashtirishda ma'lumotlar xavfsizligi va axborot etikasi masalalari ham alohida muhokamani talab etadi. Raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida "Big Data" va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish talabalar va xodimlarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish bo'yicha yangi huquqiy va axloqiy me'yorlarni ishlab chiqishni taqozo etmoqda. Tadqiqot davomida ma'lum bo'ldiki, raqamli muhitda shaffoflik va xavfsizlikning ta'minlanishi muassasaga bo'lgan ishonchni oshiruvchi hamda uning bozor reputatsiyasini mustahkamlovchi bilvosita omil bo'lib xizmat qiladi. Binobarin, raqobatbardoshlik mexanizmining barqarorligi uning kibexavfsizlik darajasi bilan chambarchas bog'liqdir.

Bundan tashqari, AKT asosidagi mexanizmning samaradorligi ta'lim muassasasi va mehnat bozori o'rtasidagi teskari aloqaning qay darajada o'rnatilganligi bilan ham o'lchanadi.

Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, raqobatda ustunlikka erishgan muassasalar o‘zlarining raqamli platformalarini ish beruvchilarning talablari bilan integratsiya qilganlar. Bu esa o‘quv dasturlarini bozor ehtiyojlaridan kelib chiqib tezkorlik bilan transformatsiya qilish imkonini beradi. Shunday qilib, AKT nafaqat bilim berish vositasi, balki ta’lim va amaliyot o‘rtasidagi uzilishni bartaraf etuvchi strategik ko‘prik vazifasini o‘taydi. Bu boradagi yondashuvlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, kelajakda faqatgina "aqli" (smart) texnologiyalarni boshqaruv va o‘qitishning barcha bosqichlariga uzviy tatbiq eta olgan muassasalar global ta’im bozorida yetakchilikni saqlab qoladi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar va tahlillar shuni ko‘rsatadiki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta’lim muassasalarining zamonaviy sharoitda omon qolishi va rivojlanishini ta’minlovchi shunchaki yordamchi vosita emas, balki ularning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy mexanizmdir. AKT asosida ta’lim muassasasi faoliyatini tashkil etish o‘quv jarayonining sifatini tubdan yaxshilash, boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirish va muassasaning xalqaro ta’lim maydonidagi nufuzini mustahkamlash imkonini beradi. Raqamli transformatsiya jarayonlarining muvaffaqiyati esa nafaqat texnologik infratuzilmaning boyligi, balki muassasadagi barcha bo‘g‘in xodimlarining raqamli madaniyati va yangiliklarga moslashuvchanligi bilan bevosita bog‘liqdir.

Xulosa o‘rnida ta’kidlash joizki, ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish mexanizmini takomillashtirish uchun kompleks yondashuv zarur. Bu jarayon o‘qitishning gibrid shakllarini rivojlantirish, sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar tahlilidan keng foydalanish, shuningdek, bitiruvchilarning mehnat bozoridagi raqobatdoshligini ta’minlashga yo‘naltirilgan raqamli platformalarni yaratishni o‘z ichiga olishi kerak. Faqatgina AKT yutuqlarini ta’limning an’anaviy qadriyatlarini bilan uyg‘unlashtira olgan muassasalar kelajakdagi shiddatli raqobat sharoitida o‘zining munosib o‘rnini saqlab qoladi va milliy ta’lim tizimining xalqaro darajadagi nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-son Farmoni. – [Elektron resurs]. URL: <https://lex.uz/docs/4546998>.
2. Saidov M.X. Ta’lim iqtisodiyoti va menejmenti: darslik. – T.: “Moliya”, 2021. – 240 b.
3. Johnson L., Adams Becker S., Estrada V., Freeman A. NMC Horizon Report: 2023 Higher Education Edition. – Austin, Texas: The New Media Consortium, 2023. – 58 p.

4. Gulyamov S.S. va boshqalar. Raqamli iqtisodiyotda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2020. – 356 b.
5. Safarov, A. (2025). Reklamalarda ishontiruvchi aloqa. Ilg‘or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar, 2(1), 238-247.
6. <https://doi.org/10.60078/3060-4842-2025-vol2-iss1-pp238-247>
7. Safarov, A. (2025). Reklamada ishontirish va kreativ xabar strategiyasi. Marketing, 2(4), 488–499. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15804955>
8. Safarov, A. (2025). Bilimni sertifikatlashga asoslangan oliy ta‘lim tizimi. Ilg‘or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar, 2(6), 746-751.
9. <https://doi.org/10.60078/3060-4842-2025-vol2-iss6-pp746-751>
10. Safarov, A. (2025, 13-oktabr). Aristotelning etos, patos, logos tamoyillarini zamonaviy reklamalardagi ahamiyati. “Zamonaviy ilm-fan va ta‘limning dolzarb masalalari: muammolar, vazifalar va yechimlar” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman to‘plami. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17341101>
11. Safarov, A. (2025). Reklama jozibadorligi. Global Science Review, 4(1), 205-208. <https://global-science-review.com/ojs/index.php/gsr/article/view/1462>